

Artikkeli on julkaistu FINEn juhlakirjassa Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 45 vuotta (Toim. Olli Norros, Irene Luukkonen, Erik Sirén ja Ville Raulos), Vakuutus- ja rahoitusneuvonta, Helsinki 2016.

Harri Isokoski
Johtava lakimies

Kysymyksiä sähkösaannin keskeytymisen aiheuttamien vahinkojen korvattavuudesta

Lähtökohtia

Vakuutuslautakunnassa ja aiemmin toimineessa vahinko- ja henkilövakuutuslautakunnassa on jouduttu ajoittain pohtimaan sähköenergian saannin äkillisen katkeamisen sähkön käyttäjälle aiheuttamien vahinkojen korvattavuutta vastuuvakuutuksen perusteella. Kutsun näitä vahinkoja jatkossa lyhyesti sähkövahingoiksi. Tavallisimmin sähkövahinkoihin ovat johtaneet maanrakennustöiden yhteydessä tapahtuneet virheet ja erehdykset. Kysymys yrittäjän korvausvastuun laajuudesta ja erityisesti sen ulottuvuudesta sähkön käyttäjiin saakka on joka kerran aiheuttanut Vakuutuslautakunnassa vilkkaan keskustelun.

Syy keskusteluille on ilmeinen. Sähkövahinkoihin liittyvät ongelmat koskevat eräitä vahingonkorvausoikeutemme keskeisistä kipupisteistä. Sähkövahinkojen yhteydessä joudutaan ensiksikin harkitsemaan, ovatko vahingonkäräjien menetykset luonteeltaan esinevahinkoja vai niin kutsuttua puhdasta varallisuusvahinkoa.

Sähkövahingoille on myös ominaista, että niissä vahingon aiheuttajan teko kohdistuu monesti muuhun kuin sähkönkäyttäjän omistamaan omaisuuteen. Yleensä teon kohteena ovat sähkönsiirtoyhtiön laitteistot. Tällöin vahingonkorvausoikeudellisesti merkittävä rajanveto on tehtävä sen suhteen, onko sähkön käyttäjää kohdanneessa vahingossa ollut kyse sellaisesta kolmannelle aiheutuneesta vahingosta, joka jää vahingonkorvausoikeudessamme omaksutun pääsäännön mukaan korvattavien vahinkojen ulkopuolelle.

Koska sähkövahingoissa vahingon aiheuttajan ja sähkön käyttäjän välillä ei yleensä ole sopimusuhdetta, vahingon aiheuttajan korvausvastuuta on arvioitava vahingonkorvauslain nojalla. Sovellettava säännös on korvattavat vahingot määrittelevä vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §. Lainkohdan mukaan:

Vahingonkorvaus käsittää hyvityksen henkilö- ja esinevahingosta sekä 4 a ja 6 §:ssä säädetyin edellytyksin kärsimyksestä. Milloin vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka milloin muissa tapauksissa on erittäin painavia syitä, käsittää vahingonkorvaus hyvityksen myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon.

Sovellettaessa säännöstä sähkövahinkoihin, on siis ratkaistava, onko sähkövahingossa ollut kyse esinevahingosta vai lainkohdassa tarkoitettusta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä esinevahinkoon. Viimeksi mainittua vahinkoa nimitetään tavallisimmin lyhyesti puhtaaksi varalli-

suusvahingoksi. Vahinkojen luonne on selvitettävä, sillä sopimussuhteiden ulkopuolella puhtaat varallisuusvahingot eivät pääsääntöisesti kuulu vahingonkorvausvastuun piiriin. Niiden korvattavuus vaatii lainkohdassa asetettujen erityisten edellytysten olemassaoloa.

Käytännössä vielä suurempi tulkintaongelmien lähde näyttää kuitenkin sähkövahinkojen osalta olleen se, milloin ja miltä osin sähkövahingon kärsinyt ylipäättään voidaan voimassa olevan oikeuden mukaan lukea vahingonkorvaukseen oikeutettujen tahojen piiriin. Kyse on keskeisesti ollut siitä, keneen vahingon aiheuttajan teon on ymmärretty kohdistuvan. Toisin sanoen, onko sähkövahingossa ollut kyse sellaisesta kolmannen vahingosta, joka jäisi edellä todetun pääsäännön mukaan vahingonkorvausvastuun ulkopuolelle? Tilannetta ei ole ollut omiaan selkeyttämään, että tätäkin kysymystä on useimmiten tarkasteltu esinevahingon ja esineoikeuksien käsitteiden kautta. Tällöin on päädytty pohtimaan sitä, millainen esineoikeus vahingoittuneisiin sähkönsiirtolaitteistoihin sähkökäyttäjällä mahdollisesti oli ollut. Valitun tarkastelutavan vuoksi sähkön käyttäjän korvausoikeus on muodostunut hyvin sattumanvaraiseksi.

Mikäli korvaukseen oikeuttavien vahinkojen alaan kuuluva sähkövahinko on kyseessä, joudutaan usein vielä ottamaan erikseen kantaa vahingon aiheuttajan korvausvastuun määrään. Tältäkin kannalta tarkasteltuna sähkövahingoilla on omat ominaispiirteensä. Vahingon aiheuttaneen teon seuraukset voivat sähkövahingoissa ilmetä hyvinkin etäällä tekopaikalta. Vahingon aiheuttajalla ei useinkaan ole selvää käsitystä siitä, millaisia eri käyttötarpeita palvelemaan vaurioitunut voimajohto oli rakennettu ja millaisia riskejä johdon vaurioitumiseen saattaa liittyä. Vähäpätöiseltäkin tuntuvan virheen seuraukset saattavat tekijän aavistamatta muodostua taloudellisesti huomattavan suuriksi.

Käytännössä ei ole aina itsestään selvää, missä järjestyksessä edellä mainittuja kysymyksiä tulisi lähestyä. Konkreettisissa korvaustilanteissa olisi kuitenkin parasta aluksi selvittää ja analysoida itse vahinkomekanismi ja sen seuraukset. Oikeudellistenkin ongelmien oikea ratkaiseminen edellyttää ainakin pääpiirteittäistä teknistä tietoa ja selvityksiä sähkövahinkojen mahdollisista aiheutumismekanismeista. Selvitysten pohjalta voidaan luotettavasti todeta, mitä vahinkoja ja millä tavoin oli aiheutunut, sekä eri tahot, joihin vahingot ovat kohdistuneet. Sen jälkeen korvausvastuun ulottuvuus on selkeämmin rajattavissa. Sähkövahinkoja koskevassa ratkaisukäytännössä vahinkomekanismiin liittyvät seikat on ikävä kyllä monesti ohitettu varsin lyhyillä ja puutteellisilla maininnoilla, mikä jättää tilaa väärinymmärryksille.

Ratkaisukäytäntöä

Ennen sähkövahinkojen vahingonkorvausoikeudellisen luonteen lähempää tarkastelua on syytä lyhyesti kerrata aihepiiriä koskevaa oikeuskäytäntöä sekä lautakunnissa omaksuttuja sähkövahinkojen ratkaisulinjoja.

Korkeimman oikeuden kaksi viimeisintä sähköjakelun keskeytymisen aiheuttamien vahinkojen korvattavuutta koskevaa ratkaisua ovat KKO 1994:94 ja KKO 2003:124. Korkein oikeus on näissä niin sanotuissa voimajohtolinjatapauksissa asettanut kannalle, jonka mukaan sähkönsyötön katkeamisesta sähkönsyöttäjille aiheutuneet vahingot olivat sellaisia kolmannelle aiheutuneita vahinkoja, joiden korvattavuudelle ei ollut perustetta.

Tapaus KKO 1994:94 on perustunut vuoden 1923 ilmailulain 6 §:n säännökseen ilma-aluksen omistajan vahingonkorvausvastuusta. Säännöksen mukaan ilma-aluksen omistaja vastasi ilman tuottamustakin vahingosta, joka ilma-aluksen käyttämisestä ilmailuun aiheutui henkilölle tai omaisuudelle, jota ei kuljetettu ilma-aluksessa. Kyse oli siten niin kutsutusta ankarasta vastuusta. Vaikka

ratkaisu ei perustu vahingonkorvauslakiin, se on merkittävä pohjautuessaan olennaisimmilta osiltaan vanhastaan noudatettuihin yleisiin vahingonkorvausoikeudellisiin periaatteisiin, jotka ovat myös vahingonkorvauslain säännösten takana. Olennaisesti asiassa on ratkaisun otsikossa todetuin tavoin kyse vahingon aiheuttajan korvausvastuun ulottuvuudesta:

KKO 1994:94 [Vahinkoa kärsineelle] yhtiölle oli aiheutunut tuotannon menetystä ja ylimääräisiä käynnistyskustannuksia sen johdosta, että helikopteri oli törmännyt voimalinjaan, jolloin linja oli katkennut ja yhtiön tehtaan tuotanto oli syntyneen sähkökatkon vuoksi pysähtynyt. Vahinkoa ei korvattu ilmailulain (1923/139) 6 §:n nojalla, kun yhtiöllä ei ollut omistus- tai käyttöoikeutta voimalinjaan tai tähän rinnastuvaa oikeusasemaa.

Keskeiseksi perusteluksi ratkaisulle on siis esitetty se, ettei vahingoittunut voimajohto ollut korvausvaatimuksen esittäjän omistama eikä tällä katsottu olleen johtoihin myöskään käyttö- tai muuta rajoitettua esineoikeutta. Tapauselostuksesta käy myös ilmi, ettei yrityksille ollut aiheutunut laitevahinkoja vaan pelkkä tuotannon pysähtyminen.

Samalle kannalle korkein oikeus on asettunut myös myöhemmässä ratkaisussaan KKO 2003:124:

KKO 2003:124 A oli tahallaan ampumalla rikkonut voimajohtolinjan eristelaippoja ja tuomittu törkeästä vahingonteosta rangaistukseen. Voimajohtolinjan vahingoittumisesta oli aiheutunut sähköän jännitteen äkillinen laskeminen, jonka seurauksena eräät sähköä käyttäneet teollisuusyritykset olivat puolestaan laitteiden suojajärjestelmien laukeamisesta johtuen kärsineet laitteistovahinkoja ja tuotannonmenetyksiä. Korkeimman oikeuden tuomiosta ilmenevillä perusteilla A:n ei katsottu olevan vastuussa sähköä käyttäneille teollisuusyrityksille aiheutuneista vahingoista. (Ään.)

Myös tämän ratkaisun perusteluissaan korkein oikeus lausui, että vahinkoa kärsineillä yhtiöillä ei ollut voimajohtoihin käyttöoikeutta tai siihen rinnastettavaa oikeutta, vaan ne olivat olleet ”samassa asemassa kuin sähköän käyttäjät yleensä”.

Molemmat ratkaisut ovat linjassa ennen vahingonkorvauslain säätämistä annetun ratkaisun kanssa:

KKO:1948-I-4 Valtio, jonka sairaankuljetuskone oli lentäessään katkaissut yhtiön tehtaille kuuluvat korkeajännitejohdot, veloitettiin lentokoneen omistajana maksamaan yhtiölle korvausta johtojen korjauskulujen lisäksi myös tehtaiden yleiskustannuksista ja yhtiölle tehtaiden seisomisesta korjauksen aikana puuttuvan sähkövirran takia aiheutuneesta vahingosta. Ään

Vaikka tässä vanhassa ratkaisussa olikin päädytty pitämään lentokoneen omistajaa korvausvelvollisena, nyt käsiteltävien kysymysten kannalta on huomionarvoista, että lentokoneen aiheuttama vahinko oli kohdistunut nimenomaan tehtaille kuuluneisiin eli vahinkoa kärsineen yhtiön omistamiin voimajohtoihin. Myöhempiä ratkaisuja mukaillen, vahinkoa kärsineellä yhtiöllä oli ollut voimajohtoihin vähintäänkin ”käyttö- tai muu siihen rinnastettava oikeus”. Siten vahinkoa ei ollut mahdollista pitää kolmatta kohdanneena välillisenä vahinkona.

Ratkaisun KKO:1960-II-127 otsikossa voimajohtojen omistussuhteita ei kuitenkaan mainita:

KKO:1960-II-127 A oli kuljettanut autoa varomattomasti sillä seurauksella, että auto oli törmännyt sähköpylvääseen katkaisten sen. Tästä oli johtunut, että sähkövirran saanti kahteen kadun varrella olevaan tehtaaseen oli keskeytynyt. Koska tehtaille aiheutuneen vahingon voitiin katsoa

välittömästi syntyneen A:n varomattomuudesta liikenteessä, A veloitettiin korvaamaan tehtäville sähkövirran saannin keskeytymisestä aiheutuneet vahingot.

Vakuutuslautakunta on käsitellyt sähkönsyötön keskeytymiseen liittyvää vahinkoa ratkaisussaan VKL 661/02 (äänestys 4–2), niin ikään tavalla, joka edustaa korkeimman oikeuden päälinjausta korvausvastuun ulottuvuudesta.

VKL 661/02 Erään asunto-osakeyhtiön saunatilojen korjaustyötä tehnyt urakoitsija oli lattian piikkaustyön yhteydessä katkaissut kiinteistöön tulevan sähkön pääsyötökaapelin. Tämän seurauksena kiinteistön liiketilan hallintaan oikeuttaneet osakkeet omistaneen vähittäiskaupan kylmätuotteita ja pakasteita oli pilaantunut, kaupalle aiheutui siivouskuluja ja myyntitulojen menetyksiä liikkeen sulkemisajalta. Urakoitsijan vastuuvakuutusyhtiö oli kieltäytynyt korvaamasta kaupalle aiheutuneita vahinkoja pitäen niitä korvausvastuun ulkopuolelle jäävinä välillisinä vahinkoina ja perustellen kantaansa osin sillä, ettei kauppa omistanut eikä sillä ollut esineoikeutta vahingoittuneeseen sähkökaapeliin.

Lautakunnan enemmistön kannan mukaan esinevahinko oli kohdistunut sähkökaapelin omistaneeseen asunto-osakeyhtiöön. Näin ollen kaupalle aiheutunut taloudellinen vahinko ei ollut seurausta sille itselleen aiheutuneesta esinevahingosta, eivätkä sähkökatkoksen aiheuttamat taloudelliset vahingot siten olleet urakoitsijan vastuuvakuutuksesta korvattavia.

Lautakunnan vähemmistön mukaan liiketilaa hallinneella kaupalla oli ollut sähkövirran käyttäjänä sähkökaapeliin hallinta ja käyttöoikeus, joten myös kaupaa oli kohdannut vahingonkorvauslain mukainen esinevahinko. Näin siihen liittynyt taloudellinen vahinko olisi tullut vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti korvata vastuuvakuutuksesta.

Varhaisempaa lautakuntakäytäntöä edustaa vahinkovakuutuslautakunnan lausunto 82134/V51. Huomio kiinnittyy siihen, ettei tästä ratkaisusta ilmene, millä perusteella lautakunta oli katsonut sähkökatkosvahingon kohdistuneen nimenomaan taloyhtiöön eikä sähköä käyttäneisiin liikkeisiin. Vahingoitettu kaapeli oli kuulunut kaupungille:

82134/V51 Vakuutuksenottajan työntekijä oli vahingossa katkaissut kaivinkoneella kaupungin sähkökaapelin, mistä oli muun muassa aiheutunut erälle kiinteistössä toimineille liikkeille myyntitulojen menetyksiä. Lautakunta katsoi sähkökatkosvahingon kohdistuneen taloyhtiöön eikä kaapelin katkaisija ollut velvollinen korvaamaan kolmannen henkilön asemassa olleiden henkilöiden vahinkotapahtumasta välillisesti kärsimiä vahinkoja.

Vakuutuslautakunnan ratkaisuissa VKL 137/95 sekä VKL 645/13 korvausvastuuta on ulotettu laajemmaksi. Viimeksi mainittu ratkaisu on toistaiseksi tuorein Vakuutuslautakunnan kannanotto aiheeseen.

VKL 137/95 Vakuutuksenottajan kuljettaja oli siirtänyt paalutuskonetta erään yhtiön teollisuuslaitoksen välittömässä läheisyydessä sijainneella työmaalla. Kone oli siirrettäessä aiheuttanut oikosulun tehtaalle vieneessä suurjännitelinjassa vain noin 50 m:n etäisyydellä tehtaan omasta muuntoasemasta. Sähkövirran katkeamisesta oli aiheutunut tehtaalle laitteistovaurioita sekä tuotannonmenetystä. Vastuuvakuutuksen myöntänyt vakuutusyhtiö oli kieltäytynyt maksamasta korvausta pitäen tehtaalle aiheutunutta vahinkoa välillisenä vahinkona, josta vakuutuksenottajalle ei syntynyt korvausvastuuta. Vakuutusyhtiön mukaan suoranaisten vahingon kärsijänä olisi ollut voimajohdot omistanut voimayhtiö.

Vakuutuslautakunta katsoi työmaan sijainnin perusteella vahingon olleen adekvaatissa syy-yhteydessä vakuutuksenottajan työntekijän menettelyyn. Menettelystä ei ollut aiheutunut vahinkoa voimayhtiölle, vaan sähkövirran saannin estymisen suorana seurauksena muun muassa välittömiä aineellisia vahinkoja sähkön käyttäjänä olleen tehtaan laitteistoille. Näin ollen kyse ei ollut voimayhtiön esinevahinkoon nähden välillisestä ”kolmannen osapuolen vahingosta”.

Lautakunnan mukaan selostetuissa oloissa tehtaalle voiman saannin katkaisemisella aiheutetun välittömän vahingon korvattavuus ei voinut riippua vain siitä sattumanvaraisesta seikasta, että oikosulku oli tapahtunut voimayhtiön omistamalla johdon osalla. Lautakunta viittasi myös siihen, että Suomen vahingonkorvausoikeudessa on vanhastaan pidetty korvattavana vahinkona myös esineen käytön estymistä. Vakuutuslautakunta katsoi, että kaikki tehtaalle aiheutuneet välittömät esinevahingot, kuten laitteistojen vahingoittuminen sähkökatkon seurauksena tuli korvata. Samoin sellainen tuotannonmenetykset, joka oli yhteydessä aiheutuneisiin laitevaurioihin, katsottiin korvattavaksi vahingoksi.

VKL 645/13 Vakuutuksenottajan urakoimalla purkutyömaalla oli sattunut vahinko, jossa energiayhtiön omistama sähkönjakokaappi vaurioitui. Seurauksena oli sähkökatkos viereisessä liikekiinteistössä, jossa toimi muun muassa kioski ja apteekki. Liikkeille aiheutui sähkökatkosta vahinkoja kylmätuotteiden pilaantumisen, myyntitulojen menetyksestä ja eräiden laitteiden rikkoutumisesta.

Vastuuvakuutuksen myöntänyt vakuutusyhtiö oli kieltäytynyt maksamasta korvausta toden, etteivät liikkeille aiheutuneet vahingot olleet välillisinä vahinkoina korvattavia. Lisäksi vahingot olivat osin esinevahinkoon liittymättömiä puhtaita varallisuusvahinkoja, joihin korvausvelvollisuus ei ulottunut.

Vakuutuslautakunta katsoi korkeimman oikeuden ratkaisuihin KKO 1994:94 ja KKO 2003:124 viitaten, että olosuhteiden perusteella vahingossa ei ollut kyse vahingonaiheuttajan toimimismahdollisuuksiin nähden etäisistä ja epätavallisen suurista taikka arvaamattomista tappioista. Vaurioitunut sähkönjakokaappi oli palvellut nimenomaan kyseistä vahinkopaikan välittömässä läheisyydessä kaupungin keskusta-alueella ollutta kiinteistöä, jossa vahinkoa kärsineet yritykset ovat toimineet. Sen vuoksi korvausvelvollisuuden syntymisen kannalta ei annettu ratkaisevaa merkitystä vain sille, että sähkönjakokaappi oli kuulunut energiayhtiölle.

Lautakunta katsoi tuotteiden pilaantumisen ja laitteistovaurioista liikkeille aiheutuneet vahingot korvattaviksi välittömiksi esinevahingoiksi, jotka olivat olleet vakuutuksenottajan varottavissa. Tältä osin kyseessä oli vastuuvakuutuksesta korvattava vahinko. Asiassa ei sitä vastoin ollut selvitetty, että liikkeiden myyntitulojen menetys olisi ollut kokonaisuudessaan seurausta mainituista esinevahingoista. Siltä osin kuin myyntitulojen menettäminen oli johtunut vain siitä, että sähkön saannin katkettua liikkeet oli jouduttu sulkemaan, lautakunta katsoi kyseen olleen korvausvelvollisuuden ulkopuolelle jäävästä taloudellisesta vahingosta, joka ei ollut yhteydessä liikeyrityksille aiheutettuun esinevahinkoon.

Ratkaisukäytännön herättämät kysymykset

Kuvatut sähkövahinkoja koskevat ratkaisut ja niissä käytetyt perustelut antavat aiheen tarkastella ainakin seuraavia kysymyksiä:

- Miltä osin sähkövahingoissa on kyse puhtaista varallisuusvahingoista, jotka pääsääntöisesti jäävät vahingonkorvauslain mukaisen korvausvastuun ulkopuolelle?

- Ovatko sähkön käyttäjien vahingot todellisuudessa ratkaisuisia usein esitetyin tavoin välillisiä eli kolmannelle aiheutuneita vahinkoja?
- Millaisin perustein aiheuttajan korvausvastuu on järkevimmin tarvittaessa rajoitettavissa, ja missä oloissa teon seurauksia voitaisiin aiheuttajan näkökulmasta pitää arvaamattomina?

Sähkövahinkojen luonteesta – puhdasta varallisuusvahinkoa vai ei?

Sähkövirran arvaamaton katkeaminen saattaa aiheuttaa sähkön käyttäjälle monenlaisia vahinkoja. Yhtäkkiseen virran katkeamiseen voi liittyä siihen johtaneen vahinkotapahtuman laadusta, käyttöpaikan olosuhteista sekä sähköverkkoon kohdistuneesta kuormituksesta riippuen voimakkaitakin jännitevaihteluja. Ne voivat jo itsessään suoraan rikkoa ainakin verkkoon liitettyjä suojaamattomia käyttölaitteita. Ilmiötä onkin monissa tapauksissa pyritty ottamaan ennakoita huomioon herkempien laitteiden, kuten erilaisten tietokonelaitteistojen kytkennöissä. Virran suunnittelematon katkeaminen voi aiheuttaa myös mekaanisia kone- ja laitevahinkoja laitteiden hallitsemattoman pysähtymisen seurauksena etenkin teollisuuslaitoksissa, jolloin vahingot voivat olla varsin mittavia.

Äkillisten laitevaurioiden lisäksi esinevahinkoja voi syntyä vahinkotapahtuman aiheuttamasta pitkäaikaisesta virran saannin estymisestä. Tyypillisesti tällaisia esinevahinkoja ovat erilaisten kylmäsäilytystä vaativien raaka-aineiden ja tuotteiden kuten elintarvikkeiden pilaantumisesta aiheutuvat vahingot sekä talviaikana lämmityksen katkeamisesta johtuvat jäätymisestä aiheutuvat vahingot.

Kuvatut vahingot ovat tyypillisiä esinevahinkoja, joiden vahingonkorvauslain mukaisesta korvattavuudesta ei synny yleensä epäselvyyttä. Vahingonkorvauslain 5 luvun 5 §:ssä on nimenomaisesti säädetty esinevahinkona korvattavaksi esineen korjauskustannukset ja vahingosta aiheutuneet muut kulut sekä arvonalennus taikka tuhoutuneen tai hukatun esineen arvo ja lisäksi tulojen tai elatuksen vähentyminen.

Vahingonkorvauslakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 1993/187) mainitaan lakiehdotuksen 5 luvun 5 §:n kohdalla, että myös esineen tilapäinen joutuminen sen käyttämiseen oikeutetun ulottuvilta voi tulla korvattavaksi esinevahinkona. Esinevahingoksi onkin varsinaisesti mekaanisesta rikkoutumisesta etäännyttäessä oikeuskäytännössä hyväksytty vielä esimerkiksi esineen käytön estymisestä aiheutunut liiketulon menetys tai muu taloudellisesti arvioitavissa ollut haitta¹. Käyttöhyödyn menetys voi siis tulla korvattavaksi myös rajoitetun esineoikeuden haltijalle, kuten moottoriajoneuvon haltijalle, kun ajoneuvon omistusoikeus kuuluu esimerkiksi kauppasopimuksen omistuksenpidätysehdon nojalla myyjälle².

Esinevahingon ja puhtaasti varallisuusvahingon välistä rajanvetoa koskevat oikeudelliset tulkin- taongelmat lisääntyvät kuitenkin nopeasti, kun sähkökatkon sähkön käyttäjälle aiheuttamat haitalliset seuraukset etäännyvät välittömistä laitteita kohdanneista vahingoista. Onkin todettava, että tilanteissa, joissa sähkökatkosta ei ole aiheutunut käyttäjän laitteille selkeitä aineellisia vahinkoja, oikeustila on harmillisen epäselvä. Ongelmat ovat vakavia, koska lainsäätäjän tekemän arvoalin- nan vuoksi esine- ja varallisuusvahinkoja ei kohdella vahingonkorvauslain alaisuudessa samanarvoisina. Rajanveto-ongelmien laajempaan analyysiin ei ole tämän artikkelin puitteissa mahdollisuutta, mutta joitakin erityisesti sähkövahinkoihin liittyviä havaintoja voi tehdä³.

Sellaiset varallisuusvahingot, jotka ovat yhteydessä esinevahinkoon, kuuluvat vahingonkorvaus- lain mukaisen korvausvastuun piiriin. Vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:ssä ei ole täsmennetty, mil- lainen yhteys esine- ja varallisuusvahingon välillä on oltava. Oikeustilan hahmottamista vaikeuttaa

tältä osin myös se, että korvattavien vahinkojen alaa koskevassa oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa esitetystä lausumista ei aina ilmene, onko korvausoikeuden katsottu perustuvan siihen, että vahinko on rajatapauksessa tulkittu suoraan esinevahingoksi, vai siihen, että vahingolla on katsottu olleen esinevahinkoon lainkohdan tarkoittama riittävänä pidetty yhteys. Aina ei selviä edes se, onko korvausoikeus perustettu vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n erityisiin korvausperusteisiin vai johonkin muuhun syyhyn.

Esimerkkinä perusteluja vaivaavista ongelmista mainittakoon vaikkapa nimenomaan esinevahinkoja koskevana esimerkkinä teoksessa Ståhlberg – Karhu: Suomen vahingonkorvausoikeus mainitut korkeimman oikeuden ratkaisut KKO 2001:28 ja KKO 2003:36⁴.

Ratkaisussa KKO 2001:28 korvausvelvollisuuden katsottiin syntyneen junakaluston seisontajalta. Kalusto oli ollut pois käytöstä siihen maalattujen graffitien poistamisen ajan ja korkeimman oikeuden perustelujen mukaan korvausvelvollisuus käsitti nimenomaan taloudellisen vahingon. Ratkaisussa KKO 2003:36 oli kyse tietomurron yrityksen sen kohteena olleelle taholle aiheuttamista lisääntyneistä tietoturvakustannuksista. Teko oli aiheuttanut ratkaisussa mainitut lisäkustannukset, mutta ei laitteistovahinkoja tai tietojen häviämistä.

Ratkaisujen perusteella ei kuitenkaan voida tehdä kovinkaan pitkälle meneviä päätelmiä vahinkojen luonteesta. Ensiksikään ratkaisuista ei ilmene, että korvausvelvollisuus olisi niissä perustettu siihen, että tapauksissa olisi katsottu kyseen olleen esinevahingoista tai sellaiseen liittyneestä taloudellisesta vahingosta. Kaiken lisäksi molemmissa tapauksissa oli kyse rangaistavaksi säädetyllä teolla aiheutetuista vahingoista. Tosiasiassa taloudellisen vahingon korvattavuus lieneekin perustunut vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n jälkimmäiseen virkkeeseen.

Edellä kuvatun ratkaisukäytännön perusteella on havaittavissa, että korvattaviksi esinevahingoiksi ei ole hyväksytty pelkkiä sähkösaannin estymisestä johtuneita menetyksiä, jotka eivät ole olleet välitön seuraus sähkönkäyttäjälle aiheutuneista konkreettisista laitevahingoista. Tällaiset muut menetykset on katsottu vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n mukaisiksi taloudellisiksi vahingoiksi, jotka eivät ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon.

Kun kuitenkin vahingonkorvauslain esitöiden valossa jo käyttöhyödyn menetys on mainittu korvattavaksi, voi hyvästä syystä kysyä, eikö myös sähköenergian saannin estymisestä aiheutuva omaisuuden eli käyttö- tai tuotantolaitteiden käytön estymistä olisi yhtä lailla pidettävä korvattavana esinevahinkona? Näkemykseni mukaan ratkaisukäytännössä onkin tältä osin omaksuttu perusteettoman suppea tulkinta. Sähkövahingoissa kyseeseen tulevat seuraukset poikkeavat luonteeltaan olennaisesti esimerkiksi niistä tilanteista, jotka Ylöstalo on artikkelissaan maininnut (Vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n tulkinta, Lakimies 1975, s. 239). Näyttää siltä, ettei tälle kannalle siis kuitenkaan olla käytännössä asetettu. Haluttomuutta nähdä tällaisia vahinkoja korvattavina voi ainakin lautakuntakäytännön osalta osin selittää se, että ratkaisuissa on vahingonkorvausoikeudellisen punninnan ohella aina kyse myös vastuuvakuutusehtojen tulkinnasta.

Eräs vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n tulkintaan vielä liittyvistä ongelmista on, että lainkohdan vaatima esine- ja taloudellisen vahingon välisen yhteyden osalta ei ole selvää, edellyttääkö laki, että korvattavaksi hyväksyttävän taloudellisen vahingon on oltava nimenomaan kyseessä olleen esinevahingon seuraus. Vaihtoehtoisesti taloudellisen vahingon korvausperusteeksi riittäisi, että vahingonkärsijää on teon seurauksena kohdannut ylipäättään myös jokin esinevahinko. Asialla on merkitystä, sillä joissakin tilanteissa itse esinevahinko voi olla rahallisesti merkityksetön, kun samanaikainen taloudellinen vahinko on huomattavan suuri.

Björn Sandvik on puhtaan varallisuusvahingon käsitetulkintaa koskevassa artikkelissaan käyttänyt yhtenä esimerkkinä ruotsalaista voimajohtolinjatapausta NJA 1998 s. 62.⁵ Tapauksessa oli kyse valtion voimajohdolle aiheutetun vahingon seurauksena erälle tuotantolaitokselle tuotannon kes-

keytymisestä ja materiaalin pilaantumisesta aiheutuneiden vahinkojen korvattavuudesta. Ratkaisun mukaan materiaalin pilaantumisesta aiheutunut vahinko korvattiin esinevahinkona, mutta tuotannon keskeytymisestä aiheutunutta varallisuusvahinkoa ei, koska varallisuusvahinko ei ollut yhteydessä tuotantolaitoksen kärsimään esinevahinkoon.

Artikkelissaan Sandvik on tältä osin todennut, että koska tapauksessa NJA 1998 s. 62 varallisuusvahinko ei ollut yhteydessä voimajohdot omistaneen valtion esinevahinkoon eikä myöskään tuotantolaitokselle aiheutuneeseen esinevahinkoon, sitä ei voitu korvata esinevahinkoa koskevien sääntöjen nojalla⁶. Varallisuusvahinko jätettiin siis tapauksessa kolmannelle aiheutuneena vahinkona korvausvastuun ulkopuolelle. Vahingonkorvausvastuuta ei riittänyt perustamaan vain se seikka, että tuotantolaitos oli sinänsä kärsinyt myös esinevahingon mainittuna materiaalin pilaantumisenä.

Oikeuskirjallisuudessa vaikuttasi myös puolletun vastakkaista näkemystä, jonka mukaan ylipäättään jonkin esinevahingon aiheutuminen olisi riittävää⁷. Lautakuntakäytännössä on kuitenkin asetettu ahtaamman tulkinnan kannalle. Esimerkiksi edellä selostetussa sähkövahinkoa koskevassa ratkaisussa VKL 645/13 Vakuutuslautakunta totesi kysymyksestä seuraavan:

...”Sitä vastoin lautakunta katsoo, ettei asiassa ole selvitetty, että korvattavaksi vaadittu liikkeiden myyntitulojen menetys olisi ollut kokonaisuudessaan seurausta edellä mainituista sähkökatkoksen liikkeille aiheuttamista esinevahingoista. Lautakunnan käsityksen mukaan myyntitulojen menettäminen on osaksi johtunut vain siitä, että sähkönsaannin katkettua liikkeet oli jouduttu sulkemaan sähkökatkon ajaksi. Tältä osin kysymys on ollut taloudellisesta vahingosta, joka ei ole ollut yhteydessä liikeyrityksille aiheutettuun henkilö- tai esinevahinkoon ja joka on rajoitettu vakuutusehtojen kohdassa 5.17 vastuuvakuutuksen korvauspiirin ulkopuolelle.”

Kuten olen edellä käyttöhyödyn menetyksen korvattavuutta koskevasta kysymyksestä todennut, ja lautakunnan ratkaisun perusteluista ilmenee, tässä tapauksessa oli kyse myös vakuutusehtojen soveltamisesta. Näin ollen ei ole varmaa, missä määrin vakuutusehtojen soveltamiseen liittyneet seikat vaikuttivat lopputulokseen. Huomionarvoista on myös, että lautakunnan ratkaisu syntyi juuri tämän kysymyksen osalta äänestyksen jälkeen. Vähemmistöön jääneet kaksi jäsentä lausuiivat asiasta näin:

”Vahingonkorvauslain mukaan vahingonkorvaus käsittää vain poikkeustapauksissa hyvityksen sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon. Yrityksille aiheutunut myyntitulojen menetys on kiistattomassa yhteydessä sähkönsaannin rikkoutumiseen eli esinevahinkoon. Lautakunnan saaman selvityksen perusteella sähkönsaannin katkaaminen on nimellisesti palvellut vahinkopaikan välittömässä läheisyydessä ollutta kiinteistöä, jossa vahinkoa kärsineet yritykset ovat toimineet. Tämän vuoksi myös myyntitulojen menetys on korvattava vahinkoa.”

Onko sähkövahinko välillinen eli kolmannelle aiheutunut vahinko?

Merkittävin vahingonkorvausoikeudellinen ongelma suhtautumisessa sähkövahinkoihin näyttää olevan taipumus tarkastella sähkövahinkoja ensisijaisesti välillisinä eli kolmannelle osapuolelle aiheutuneina vahinkoina. Tavallaan ajatus välillisestä vahingosta on luonnollinen, onhan sähkövahingon kärsijä vahingonaiheuttajan toiminnan kohteena olevaan välittömään vahinkopaikkaan nähden aina ”johdonmitan” päässä.

Kuten jo vahingonkorvauslain valmisteluasiakirjoissa on todettu, välillinen vahinko jää oikeusjärjestyksemme mukaan yleensä korvattavien vahinkojen ulkopuolelle. Sähkökäyttäjien vahingonkorvausoikeudellinen asema on tämän vuoksi muodostunut heikoksi samanaikaisesti, kun heidän kärsimänsä menetykset ovat monissa tapauksissa suuria. Voidaankin kysyä, vastaako oikeustilaa enää tämän päivän vaatimuksia.

Tältäkin osin oikeuskäytännössä, kirjallisuudessa ja lautakuntaratkaisuisissa esitetyt perustelut ovat olleet vaihtelevia. Merkille pantavaa ja huolestuttavaakin on, että ratkaisuja on osassa tapauksista perusteltu tavalla, joka antaa aiheen epäillä, etteivät ratkaisijat ole aina olleet perillä sähkövahinkojen fysikaalisesta luonteesta, toisin sanoen siitä, mikä mekanismi vahingot oli tosiasiasa aiheuttanut. Tämä ilmenee siitä, että useita vahingonkorvausratkaisuja on lähdetty perustelemaan siitä oikeudellisesta näkökulmasta, kenelle vahingon aiheuttajan toiminnan seurauksena vaurioitunut voimajohto oli kuulunut. Analysoimatta aineellista vahinkoa enemmän esinevahingon on nähty kohdistuneen vain voimajohtoon omistajaan.

Tosiasiasa vahingonkorvausvelvollisuuden arvioinnin kannalta ratkaiseva kysymys ei yleensä olisi ollut oikeudellinen, vaan aineellista vahinkomekanismia eli syy-yhteyttä koskeva. Vahinkoa aiheuttava tapahtuma välittyy sähköä käyttäjälle voimajohtoa pitkin joko jännitevaihteluna tai yksinkertaisesti sen myötä, että virransyöttö hallitsemattomasti katkeaa, mikä aiheuttaa tavanomaisen esinevahingon myös sähköä käyttäjän laitteistoille. Tätä taustaa vasten kielteisten vahingonkorvausratkaisujen perusteleminen lausumin, että korvausvelvollisuutta ei välilliseksi käsitetyistä vahingosta synny, koska kyseessä olleella sähköä käyttäjällä ”ei ollut omistus- tai käyttöoikeutta” voimajohtoon, näyttäytyy erityisen mielivaltaisena.

Havainnollistetaan tilannetta yksinkertaisella esimerkillä. A, joka epäonnistuneen perjantai-illan jälkitunnelmissa kulkee kadulla matalaa mielialaa potien, kokee tarvetta purkaa kiukkuaan. Hän huomaa maassa lojuvan metallitangon ja sitä käyttäen hakkaa viereisen liikehuoneiston näyteikkunan säpäleiksi. Jos nyt A:n korvausvelvollisuuden ulottuvuutta arvioitaisiin samaan tapaan kuin monia sähkövahingotapauksia on perusteltu, A:n korvausvelvollisuuden kannalta olisi ratkaisevaa, kenelle mainittu metallitanko oli kuulunut. Lisäksi oikeudellisesti merkityksellisenä seikkana olisi kiinnitettävä huomiota siihenkin, oliko kyseinen metallitanko tapahtuneen seurauksena vahingoittunut vai ei.

Sähkökäyttäjälle aiheutuneissa laitevaurioissa ja pilaantumisvahingoissa tai niistä seuraavissa taloudellisissa menetyksissä ei ole kyse kolmannelle aiheutuneesta välillisestä vahingosta⁸. Myös sähköä käyttäjää on pidettävä välittömänä vahingon kärsijänä, vaikka häntä kohdannut vahinko seuraa ensisijaista vahingonkärsijää eli voimajohtoon omistajaa kohdanneesta esinevahingosta.⁹

Tilanne on sama kuin, jos A mennessään yhteisesti käytettyyn venesuojaan noutamaan varusteitaan ne saadaksesi siirtää B:lle kuuluvaa perämoottoria kaataen sen, jolloin moottori osuu ja vaurioittaa myös C:lle kuuluvaa perämoottoria. Myös C:tä on tässä tilanteessa pidettävä ensisijaisena vahingonkärsijänä. Samalla tulee havaittavaksi, ettei tilanne muutu, vaikka voimajohtoon omistajalle ei olisi lainkaan aiheutunut esinevahinkoa (esimerkiksi maasulun aiheuttaman sähkökatkon yhteydessä) tai B:n perämoottori ei tilanteessa vaurioitu. Sähköä käyttäjän ja C:n kärsimät vahingot ovat edelleen korvattavia ensisijaisia ja välittömiä esinevahinkoja.

Ratkaisua sähköä käyttäjän kärsimien vahinkojen korvattavuudesta ei siis kestävästi voida eikä sitä tule perustaa voimajohtoa koskeville omistussuhteille. Samalla tavoin tarpeettomaksi käy vahingonkorvauskysymyksen tarkasteleminen voimajohtoa koskevan käyttöoikeuden näkökulmasta. Vaikka viimeksi mainittua lähestymistapaa on korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 1994:94 ilmevin tavoin oikeuskirjallisuudessakin vanhastaan käytetty, ajattelu nähdäkseni perustuu yksinkertaisesti sähkövahinkojen teknistä luonnetta koskevalle väärinymmärrykselle. Vahinkomekanismin välittömyys sähköä käyttäjään nähden on jäänyt havaitsematta.

Muutoinkin ajatusmalli, jossa sähköenergian saanti pyritään tässä yhteydessä väen väkisin näkemään jonkinlaisena voimajohtoihin kohdistuvana käyttöoikeutena kalskahtaa vanhahtavalta ja konkreettiselta. Modernimpaa olisi nähdä esimerkiksi energian saanti tai tietoliikenneyhteyksien käyttömahdollisuus itsessään esineoikeuden kaltaisena oikeutena, jonka oikeudeton loukkaaminen voisi, mikäli niin yhteiskunnallisesti tarpeelliseksi katsotaan, perustaa suoran vahingonkorvausvelvollisuuden ilman monimutkaisia ajatuskonstruktioita.

Vallitsevalle linjalle nähdä sähkövahinko kolmannen välillisenä vahinkona voitaisiin ehkä etsiä oikeutusta vielä siitä, että sähköön käyttäjien asema ja oikeudet energian saantiin perustuvat tavalisesti sähköntoimittajan kanssa tehtyyn sopimukseen. Ratkaisua KKO 2003:124 on näet muiden seikkojen ohella perusteltu sillä, että sähköön toimittajalla oli mahdollisuus sopimusehdoin rajoittaa korvausvastuutaan sähköön jakelun häiriintymisestä ja että käyttäjät olivat saaneet sähköä vain voimajohtolinjan omistajan kanssa tekemänsä sopimuksen eikä johtoihin olleen käyttöoikeuden perusteella. Vahingot olivat johtuneet sähköön saannin häiriintymisestä eivätkä välittömästi kyseessä olleesta vahingonteosta.

On kuitenkin vaikeaa nähdä, miksi mainitut seikat tekisivät sähkönkäyttäjän vahingoista välillisiä tai muutenkaan perustelisivat aiheuttajan vahingonkorvausvelvollisuuden puuttumista. Sähköntoimittajan mahdollinen tarve rajoittaa sopimussuhteessa erikseen mainituin perustein vastuutaan sähköön tilaajaa kohtaan ei voi perustella ulkopuolisen vahingonaiheuttajan vapauttamista omasta vastuustaan. Myöskään se, että loukatun oikeusasema pohjautuu johonkin sopimukseen, ei tällaista rajoittamisperustetta merkitse. Esimerkiksi ajoneuvon haltijan oikeutta saada vahingonkorvausta ajoneuvon käytön estymisestä ei poista se, että ajoneuvon hallinta on kenties perustunut leasing- tai muuhun sopimukseen.

Korkein oikeus on sinänsä lupaavasti viimeisimpien voimajohtoratkaisujensa perusteluissa lausunut, ettei tältä osin ole perusteltua poikkeuksettomasti sitoa oikeutta korvaukseen siihen, että vahingonkärsijällä on esineoikeus johtoihin. Menisin itse edellä kuvaamiini esimerkkeihin nojaten selkeästi pitemmälle: näin ei tule lainkaan tehdä.

Ratkaisussa KKO 1994:94, joka mielestäni on eheämmin perusteltu kuin KKO 2003:124, on myös tuotu esiin mainitun perustelutavan sattumanvaraisuus. Havainto on oikea. Vahinkoa kärsineen sähköön käyttäjän näkökulmasta sillä seikalla ei ole merkitystä, mihin voimajohtoon tai laajemmin sähköverkon osaan sähkökatkon aiheuttanut teko on kohdistunut.

Tilanne kuitenkin muuttuu, kun asiaa tarkastellaan vahingon aiheuttajan näkökulmasta. Siksi on pyrittävä vielä lyhyesti pohtimaan, millä perusteilla korvausvelvollisuuden syntymistä ja ulottuvuutta koskevat kysymykset voitaisiin kiitettävästi ratkaista, ellei tyydyttävään lopputulokseen päästä edellä kuvatuin eri vahinkolajeja tai vahinkojen kohdentumista koskevin perustein.

Korvausvastuun rajoittamisesta sähkövahingon aiheuttajan näkökulmasta

Korkein oikeus on päätenyt ratkaisuisa KKO 1994:94 ja KKO 2003:124 pitämään sähkövahinkoja edellä kritisoimallani tavalla kolmannelle aiheutuneina, jolloin vahinkojen katsottiin jääneen kokonaan korvausvastuun ulkopuolelle. Tästä huolimatta ratkaisujen perusteluihin sisältyy useita lausumia, jotka viittaavat siihen, että myös vahingon adekvaattisuutta koskevat näkökohdat ovat vaikuttaneet lopputulokseen. Rikosoikeudesta peräisin olevan adekvaattisuusopin mukaan johtaakseen vastuuseen teon seurauksen on oltava käsillä olleessa tilanteessa ennalta arvattavissa tai varottavissa¹⁰.

Ratkaisun KKO 1994:94 perusteluissa korkein oikeus on esittämiensä omistus- tai käyttöoikeutta koskeneiden esineoikeudellisten varaumien yhteydessä lausunut rajoitetun korvausoikeuden voivan kuitenkin tulla kyseeseen tapauksissa, joissa vahingoittuneet voimajohdot sijainniltaan ja tarkoitukseltaan ovat liittyneet niin läheisesti vahinkoa kärsineeseen tuotantolaitokseen, että niiden käyttäminen luontevasti rinnastuu käyttöoikeuteen. Vain esineoikeudelliselta kannalta katsottuna toteamus on monestakin syystä outo. Se asettuu kuitenkin järkeviin puitteisiin, jos asiaa katsotaan vahingon aiheuttajan ja hänen korvausvastuunsa syntymisen näkökulmasta.

Kysymys lienee siitä, että mitä lähempänä teollisuuslaitosta vahingon aiheuttanut toiminta on tapahtunut ja voimajohdot ovat vaurioituneet, sitä ilmeisempää aiheuttajalle on täytynyt olla, kenen hänen toimintansa ja mahdollisen varomattomuutensa seuraukset tulisivat kohdistumaan. Tässä mielessä vahinkotilanne rinnastuisi aiheuttajan näkökulmasta vahingonkärsijän esineoikeuksien loukkaamiseen eli jo pääsäännön mukaan korvausvelvollisuuden perustavaan tilanteeseen. Vahinkopaikan ja sähkön käyttöpaikan läheisyyden perusteella myös vahingon mahdollisten seurausten voidaan ajatella olevan helpommin tekijän mielletävissä. Molemmat seikat perustelevat aiheuttajan korvausvelvollisuuden olemassaoloa.

Adekvaattisuusopin mukaisena vastasyynä korkein oikeus on edelleen lausunut, että kysymyksessä olleiden johtojen vahingoittumisesta seurannut sähkökatko voi toisaalta aiheuttaa epätavallisen suuria ja arvaamattomia tappioita, joiden korvaaminen olisi usein vahingonaiheuttajalle ylivoimaista ja kohtuutonta. Tämän vuoksi korkein oikeus piti tunnustamistaan korvausvelvollisuuden laajentamistarpeista huolimatta aiheellisena säilyttää kielteisestä lähtökohdasta tehtävät poikkeukset ahtaissa, mahdollisimman kiinteästi määritellyissä rajoissa.

Tässä mielissä ratkaisu KKO 2003:124 on erityisen mielenkiintoinen, koska tapauksessa oli kysymys tahallisesti aiheutetusta vahingosta. Aiheuttajan korvausvastuuseen liittyvät subjektiiviset perusteet ovat olleet korostetusti esillä.

Korkein oikeus on heti perustelujensa alussa ottanut kantaa aiheuttajan tahallisuuteen lausuen, ettei aiheuttajan ollut näytetty tarkoittaneen aiheuttaa tai muutoinkaan tahallaan aiheuttaneen vahinkoa kysymyksessä olleille teollisuuslaitoksille. Hänen oli kuitenkin täytynyt ymmärtää, että voimajohtolinjan vahingoittaminen saattoi aiheuttaa vakaviakin häiriöitä sähkönjakelussa, mutta toteutuneiden vahinkojen mahdollisuus, laatu ja laajuus olivat olleet aiheuttajan ennakoitavissa ”vain siten kuin vahingon aiheutuminen linjan kautta sähköä vastaanottaville yleensä”.

Tämän jälkeen korkein oikeus on toistanut vuoden 1994 ratkaisussaan esittämänsä johtojen omistus- ja käyttöoikeuteen liittyneet perusteet lausuen, että mainitut syyt puhuivat yleisesti sitä vastaan, että korvausvelvollisuus voitaisiin ulottaa koko laajaan sähkökäyttäjätahoon. Vahingon aiheuttajan vastuun rajaaminen nähtiin perustelluksi myös siksi, että varsinkin tuotannollisiin tai vastaaviin tarkoituksiin sähköä käyttäviltä voitiin edellyttää varautumista sähköhäiriöihin. Vaikka korkein oikeus ei tässä yhteydessä suoraan viittaakaan vahingonkorvauslain pykäliin, maininta viittanee vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:ään, joka antaa mahdollisuuden korvausvastuun sovittelun tilanteessa, jossa vahingon kärsineen puolelta oli myötävaikutettu vahinkoon tai jos muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka oli myös ollut vahingon syynä.

Huomionarvoista on, että ratkaisun perusteluissa ei myöskään viitata vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin yleiseen sovittelusääntöön. Sen mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusolot ja muut olosuhteet. Jos vahinko on aiheutettu tahallisesti, on kuitenkin täysi korvaus tuomittava, jollei erityisistä syistä harkita kohtuulliseksi alentaa korvausta. Ratkaisusta eri mieltä ollut jäsen on sääntöön viitannut, sillä hän katsoi vahinkojen olleen ennalta arvattavia ja aiheuttajan menettelyn osoittaneen tietoista riskinottoa. Aiheuttajan korvausvelvollisuutta tuli kuitenkin sovittaa.

Mainituista vahingonaiheuttajan menettelyä ja hänen tiedostettavissaan olleita riskejä koskevista arvioista huolimatta korkein oikeus on molemmissa ratkaisuissaan päätenyt, itse asiassa varsin yksioikoisesti, toteamaan kyseen kuitenkin olleen sellaisista kolmannelle aiheutuneista vahingoista, joiden korvaamiseen ei ole lainkaan perustetta.

Aiheuttajan vastuun syntymisen ja korvausvastuun määrän arvioimisen kannalta sangen mielenkiintoinen vertailukohta voimajohtotapauksille on edellä mainittu ratkaisu KKO 2003:36:

KKO 2003:36 A:n katsottiin yrittäneen tunkeutua tiettyä tietokoneohjelmaa apunaan käyttäen erään osuuskunnan tietojärjestelmään. A:n tunkeutumisyrittäminen oli aiheutunut osuuskunnalle ja sen tietojärjestelmästä vastanneelle yritykselle ylimääräisiä työkustannuksia. Vahinko oli ilmennyt tietoturvaluokkustannusten nousuna, joista keskeisimpiä olivat turvajärjestelyjen uudistaminen, tietoturvaluokkustannusten lisääntyminen valvontatarve ja sen selvittäminen, oliko ilmi tullut tietojärjestelmään tunkeutuminen ollut harmitonta vai oliko tietojärjestelmää vahingoitettu, muutettu tai kopioitu. Ratkaisussa katsottiin näiden sangen huomattavien kustannusten olleen tyyppillisesti ja ennalta arvattavasti tietojärjestelmään tunkeutumisesta tai sen yrittämisestä aiheutuvaa vahinkoa, jonka A katsottiin olleen velvollinen kokonaisuudessaan korvaamaan.

Ratkaisussa KKO 2003:36 aiheuttajan korvausvastuu oli siis täysimääräinen, vaikka hän oli kiistänyt tarkoittaneensa tunkeutua tietojärjestelmään eikä hän asiassa esitetyn selvityksen perusteella ollut myöskään pyrkinyt vahingon aiheuttamiseen. Asiaan sovelletun rikoslain 38 luvun 8 §:n mukaan kuitenkin säännöksessä mainitun teon yrityskin oli rangaistava. Korkeimman oikeuden tässä ratkaisussa ottama kanta vastaa vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin pääsääntöä suhtautumisesta tahallisesti aiheutettuihin vahinkoihin. Ratkaisussa KKO 1994:94 ja KKO 2003:124 siis korvausvastuuta ei nähty lainkaan syntyvän.

Vakuutuslautakunta on edellä selostetuissa sähkövahinkoja koskeissa ratkaisusuosituksissaan VKL 137/95 ja VKL 645/13 päätenyt nimenomaan painottamaan korvausratkaisun perusteena kysymyksessä olleen vahingon adekvaattisuutta vahingon aiheuttajalle. Tätä koskevat seikat ovat tarjonneet riittävän työkalun korvausvastuun syntymisperusteen arvioimiselle, vaikkakaan vastuun lopullinen määrä ei kyseisissä tapauksissa ollut lautakunnan harkittavana. Tapauksessa VKL 137/95 vahinkotapahtuma oli aiheutettu sähkönkäyttöpaikkana olleen tehtaan välittömässä läheisyydessä, jolloin oli varsin selvää, mihin mahdolliset vahingot tulisivat kohdistumaan. Myöskään tapauksessa VKL 645/13 ei ollut kyse vahingonaiheuttajan toimimismahdollisuuksiin nähden etäisistä ja epätavallisen suurista taikka arvaamattomista tappioista, sillä vahingoittunut sähköjakokaappi oli palvellut nimenomaan kyseessä ollutta vahinkopaikan välittömässä läheisyydessä sijainnutta liikekiinteistöä.

Johtopäätöksiä

Sähkövahinkojen korvattavuutta koskeva oikeustila on tällä hetkellä edellä selostetuin tavoin harmillisen epäselvä. Vahingonkorvauskysymysten oikeuskäytäntöön pohjautuvaa selvittämistä vaikeuttaa olennaisesti se, että korkeimman oikeuden niukahkossa ratkaisukäytännössä kysymykseen tulevia ratkaisuperusteita on käsitelty rinnakkain tavalla, jonka vuoksi on erittäin vaikea päätellä, mihin esitetystä eri oikeudellisista näkökohdista ratkaisu on lopulta perustunut.

Korkein oikeus on päätnyt ainakin muodollisesti ratkaisemaan sekä vuoden 1994 että vuoden 2003 tapaukset välillistä vahinkoa koskenein perustein. Kysymys on voimassa olevan oikeuden vanhastaan noudatetusta periaatteesta, jonka mukaan välillinen eli kolmannen henkilön vahinko jätetään yleensä korvaamatta. Samainen periaate ei kuitenkaan estänyt korvausten tuomitsemista aiemmissa tapauksissa KKO 1948 I 4 ja KKO 1960 II 127. Vuoden 1994 tilannetta olisi myös voitu käsitellä puhtaana varallisuusvahinkona. Vuoden 2003 ratkaisussa on keskeisesti punnittu vahinkojen adekvaattisuutta, jolloin ratkaisuperusteita olisi voitu selkeämmin ja ehkäpä myös osuvammin hakea vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n alaisuudessa.

Sähkövahinkoja koskevat ratkaisut voidaan siis voimassa olevan oikeuden mukaan perustaa yhtäältä siihen, onko sähkövahingon kärsijän vahinko ollut luonteeltaan esinevahinkoa ja siihen liittynttä taloudellista vahinkoa, vai onko vahinkoa ollut kokonaan tai osaksi pidettävä puhtaana varallisuusvahinkona. Toinen kysymykseen tuleva ratkaisumalli tarkastelee korvausvelvollisuuden syntymistä vahingon kohdentumisen kautta joko välittömänä tai välillisenä vahinkona. Kolmanneksi korvausvastuuta sähkövahingoista olisi mahdollista tarkastella vahinkojen adekvaattisuuden kannalta.

Kukin tarkastelutapa sisältää omat ongelmansa. Kahden ensin mainitun ratkaisuperusteen suurimmaksi ongelmaksi muodostuu niiden ehdottomuus¹¹. Vahinko joko kuuluu tai ei kuulu korvattavien vahinkojen piiriin. Tämä ongelma on selvästi vaivannut korkeinta oikeutta ja se näyttää ikävä kyllä johtaneen tarpeeseen venyttää ratkaisuperusteiden soveltamisalaa tilanteeseen huonosti soveltuneella tavalla. Välillistä vahinkoa koskeva ratkaisuperuste näyttäytyy erityisen ongelmallisena, koska se vaikuttaa edellä kuvatuin tavoin alttiilta vahinkojen syntymismekanismia koskeville väärinkäsityksille ja on lisäksi vahingonkärsijän kannalta täysin sattumanvarainen.

Joustavin tapa korvausvastuun syntymisperusteiden ja vastuun laajuuden arvioimiseen olisi tilanteen tarkastelu vahingon adekvaattisuuden kannalta. Tällöinkään vaikeuksilta ei tyystin vältytä adekvanssioppiin väistämättä liittyvän epämääräisyyden vuoksi.

Vaikka olenkin esittänyt varsin kovaa kritiikkiä korkeimman oikeuden valitseman perustelutavan suhteen, en millään muotoa halua väittää ratkaisuja osapuolten kannalta lopputulokseltaan vääriksi. Kyse on kuitenkin ratkaisuperusteiden selkeydestä ja siitä, millä oikeudellisilla välineillä se olisi parhaiten saavutettavissa. Selkeät ratkaisuperusteet puolestaan ovat paras tae ratkaisujen ennustettavuudelle ja oikeusvarmuudelle.

Ratkaisujen selkeydellä on merkitystä, sillä nyky-yhteiskunnassa energian ja myös erilaisten tietoliikennepalvelujen ja hyödykkeiden saannin ja käytettävyyden häiriöttömyydellä on suuri ja jatkuvasti kasvava rooli. Tästä syystä on oletettavaa, että sähkövahingoissa esiin tulleiden kaltaiset korvausvastuukysymykset tulevat jatkuvasti yleistymään. Yhteiskunnan, yritysten ja yksityisten kansalaisten käyttämät palvelut ja toiminnot ovat jo nyt olennaisesti toisenlaisia kuin 1970-luvun alussa vahingonkorvauslakia valmisteltaessa. Olemme useilla aloilla siirtymässä omistusoikeuslähtöisestä maailmasta käyttöoikeuslähtöiseen maailmaan, jolloin vahingonkorvausvastuun ja korvausoikeuden sitominen keskeisesti omistusoikeuteen ei enää riitä vastaamaan vahingonvastuuta koskeviin uusiin ilmiöihin.

Viime kädessä kyse onkin vahingonkorvausoikeudellisen lainsäädännön uudistamistarpeesta. Koska muutokset ovat laaja-alaisia ja koskettavat samanaikaisesti monia toimialoja, tilannetta ei voida tyydyttävästi korjata väistämättä kasuistiseksi jäävällä erillislainsäädännöllä. Jo nyt tarkastelujen sähkövahinkojen valossa näyttää ilmeiseltä, etteivät vahingonkorvauslain säännökset enää parhaalla tavalla vastaa ajan vaatimuksia, vaan tarvittaisiin lain uudistamista myös esine- ja varallisuusvahinkojen osalta. Ennen muuta tulisi pohtia sitä, onko ja missä määrin edelleen perusteltua nähdä erilajiset vahingot korvausvelvollisuuden syntymisen osalta eriarvoisina.

- 1 *Pauli Ståhlberg – Juha Karhu*: Suomen vahingonkorvausoikeus. Helsinki 2013. S. 314–316 ja luvussa selostettu oikeuskäytäntö.
- 2 Ks. mts. 318
- 3 *Lena Sisula-Tulokas*: Ren ekonomisk skada. Vantaa 2012. Ks. Erityisesti s. 170 ja ss.
- 4 *Pauli Ståhlberg – Juha Karhu*, mts. 314–315.
- 5 *Björn Sandvik*: Puhdas varallisuusvahinko – Mikä se on? Puhtaan varallisuusvahingon kahdesta käsitetulkinnasta. Defensor Legis N:o 1/2010.
- 6 Ks. mainittu artikkeli s. 30–31.
- 7 *Lena Sisula-Tulokas*, mts. 175 ja siinä kerrottu nk. Lillestrøm-asiaan perustuva esimerkkitapaus.
- 8 Ks. Sandvik, edellä mainittu artikkeli, s. 32, jossa hän asettuu samalle kannalle.
- 9 *Lena Sisula-Tulokas*, mts. 45 alaviitteessä 41 todettua
- 10 *Pauli Ståhlberg – Juha Karhu*, mts. 349.
- 11 Tähän seikkaan on erityisesti kiinnittänyt huomiota hyvin perustein Sisula-Tulokas teoksessaan *Ren ekonomisk skada*.